

INSTRUMENTUM LABORIS

na Kapitułę Generalną 2015

WPROWADZENIE

1. Prezentowany dokument *Instrumentum laboris* na Kapitułę Generalną 2015, opiera się na badaniach zlecony przez Kapitułę Generalną z 2009 r., na *Lineamenta* z 2013 r. oraz na odpowiedziach na *Lineamenta* otrzymane przez sekretariat Kapituły Generalnej. Jedną z podkomisji, powołaną przez Definitorium Generalne, przeanalizowała cały otrzymany materiał i, mając na uwadze temat kapituły: *Bracia, a zarazem mniejsi w obecnych czasach*, przygotowała obecny dokument ogniskując go wokół dwóch głównych tematów: *żyć jako bracia* oraz *żyć jako mniejsi*. Celem *Instrumentum laboris* jest ułatwienie refleksji i podejmowania decyzji przez kapitułę, nie rosząc sobie prawa do wyczerpującego opisu i zinterpretowania obszernego materiału zebranego w ramach przygotowań do kapituły.
2. Każdy temat zawiera przede wszystkim opis obecnej sytuacji oparty na *Raporcie z badań na temat stanu Zakonu*, wsparty pewnymi wyjaśnieniami lub refleksjami na temat sytuacji, opartymi na odpowiedziach braci i jednostek Zakonu, z odniesieniem do tekstów franciszkańskich i kościelnych, szczególnie do adhortacji apostolskiej *Evangelii gaudium*. Po przedstawieniu każdego z tematów następują pewne zalecenia wynikające z odpowiedzi otrzymanych na *Lineamenta*, w celu stworzenia ewentualnych propozycji podczas prac Kapituły Generalnej.

Metodologia pracy

3. *Instrumentum laboris* służy jako środek pedagogiczny do pobudzenia braterskiego dialogu między ojcami kapitulnymi, do dzielenia się doświadczeniami, troskami i nadziejami, a wreszcie, by sformułować propozycje do rozważenia na szczeblu Kapituły Generalnej Zakonu, a następnie w naszych prowincjach, a zwłaszcza w życiu każdego brata.
4. Aby osiągnąć ten cel, na początku kapituły, będą prowadzone prace w grupach językowych. Podczas spotkań w nich chodzi o ocenienie, wybranie przedyskutowanych sugestii i sformułowanie pewnych propozycji.
5. Następnie propozycje wypracowane w grupach staną się materiałem/przedmiotem prac podczas Kapituły Generalnej (sprawozdanie ministra generalnego, urzędów, Misji Wierność i Wytrwałość itp.). Metodologia pracy przewiduje w końcu przedstawienie propozycji w zaleceniach, konkretnych decyzjach i wskazaniach.

I: ŻYCIE JAK BRACIA

WSTĘP

6. Jak co sześć lat, zakon zwołał swoją Kapitułę Generalną, która potrwa od 10 maja do 7 czerwca 2015 r. w klasztorze Matki Bożej Anielskiej w Asyżu, a jej tematem będzie: *Bracia, a zarazem mniejsi w obecnych czasach*. Taki tytuł w swojej wymowie uwypukla trzy elementy: braterstwo, umniejszenie i terażniejszość. Pokazuje to, że podstawowym pytaniem jest, jak dzisiaj być braćmi i mniejszymi.
7. Pierwsza część obecnego *Instrumentum laboris* jest poświęcona tematowi współczesnego braterstwa. Nasze Konstytucje generalne przedstawiają w sposób syntetyczny charakter i skutki braterstwa, ukazując je jako integralną część życia radykalnie ewangelicznego, do jakiego jesteśmy wezwani, i rozpatrywane w połączeniu z duchem modlitwy i pobożności, z pokutą i umniejszeniem, z powszechnym braterstwem oraz głoszeniem Ewangelii sprawiedliwości, pokoju i troski o stworzenie¹. Te same zagadnienia zostały podjęte i rozwinięte przez Kapitułę Generalną w 2009 r. w kluczu logiki daru, wprowadzając nowy temat dialogu z kulturą². Ta perspektywa stała się inspiracją dla pierwszej części *Instrumentum laboris*. Temat umniejszenia oraz troski i ochrony stworzenia poruszymy w drugiej części.

BRACIA W ŻYCIU Z BOGIEM

Stan

8. W Syntezie Raportu ze stanu zakonu jasno widać, że około dwóch trzecich braci (59,2%) regularnie uczestniczy w modlitwach wspólnotowych, ale z drugiej strony około 65% nie potrafi znaleźć równowagi między pracą a życiem modlitwy. Ten brak równowagi widać szczególnie u braci młodych i u starszych do 65 roku życia.
9. Prawie połowa (45,1%) skarży się, że nie docenia się Słowa Bożego poprzez jego lekturę modlitewną, a ponad połowa (57,7%) stwierdza, że we wspólnotach nie ma wymiany doświadczeń duchowych. Wspólnoty są słabo przygotowane do modlitewnego rozważania Słowa Bożego (*Lectio divina*) (40%) i do wymiany doświadczeń życia wiary między braćmi (60%).
10. Synteza raportu informuje, iż choć statystycznie znaczące jest (85,1%) zainteresowanie wydarzeniami dziejącymi się w Kościele tak lokalnym, jak powszechnym, to mniejsze zainteresowanie jest okazywane wydarzeniom społeczno-politycznym (69,1%) oraz dzieleniem się z ubogimi i z ludźmi z marginesu (63,9%). Według ekspertów wydaje się, że zwracanie uwagi na znaki czasów, jako doskonałej motywacji dla własnej duchowości, zostało zastąpione przez przykładanie wagi do bezpośredniego położenia każdego z braci, tak geograficznego, jak osobistego (duchowość uważa na znaki bezpośredniego kontekstu) lub inaczej mówiąc, duchowość życia codziennego.

Objaśnienia

11. Według św. Franciszka każdy, kto składa śluby zakonne, „jest przyjmowany pod posłuszeństwo”³: wynika z tego, że uważne słuchanie Słowa Bożego odgrywa zasadniczą rolę w życiu i posłudze braci. Życie braterskie zyskuje dzięki temu charakter

¹ Zob. KG art. 1 §2.

² Zob. *Pan mówi do nas w drodze*, dokument końcowy Kapituły Generalnej z 2006 r., 26-47.

³ Zob. 2 Reg 2,11.

- prawdziwego „miejsca teologicznego”, jako miejsca słuchania głosu Boga. To sugeruje, że duch rozeznania odgrywa decydującą rolę w naszym życiu⁴.
12. Uprzywilejowanym miejscem wsłuchiwania się jest kapituła, której kluczowym celem jest „omawianie spraw Bożych”⁵. Oznacza to, że musi istnieć silny związek między chwilami poświęconymi modlitwie (słuchanie Boga), a tymi przeznaczonymi na spotkania z braćmi (słuchanie braci).
 13. W tym roku jesteśmy wezwani, by postawić sobie pytanie, które brzmi: czy i jak również my pozwalamy, by Ewangelia była dla nas wyzwaniem; czy jest ona dla nas rzeczywiście „vademecum” na każdy dzień i dla decyzji, do których podjęcia jesteśmy wezwani. Jest ona wymagająca i żąda, by żyć nią radykalnie i szczerze. Nie wystarczy jej przeczytać (pomimo, że jej czytanie i studium pozostają niezmiernie ważne), nie wystarczy ją rozważać (i czynimy to codziennie z radością). Jezus żąda od nas jej realizacji, życia jej słowami⁶.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

- a. Przyjrzeć się formie i treści modlitwie wspólnotowej.
- b. Powrócić do praktykowania *lectio divina*,
- c. Nauczyć się słuchać głosu Bożego także również przez odczytywanie „znaków czasów”, gdyż też są Słowem Bożym, przez które Bóg mówi do nas dzisiaj, jak stwierdza Dei verbum 2,
- d. Korzystanie z praktyki franciszkańskiego rozeznawania.

EWANGELICZNA JAKOŚĆ NASZYCH RELACJI BRATERSKICH

Stan

14. Z wywiadu przeprowadzonego między braćmi w Zakonie wynika, że największe trudności do przeżywania z radością własnych ślubów zakonnych i franciszkańskich wynikają z braku komunikacji międzyludzkiej we wspólnotach (46%)m z braku organizacji wewnętrznej (23,6%) i z nie podzielenia wyborów wspólnoty (21%). Brak zadowolających relacji w życiu wspólnoty jest wskazywane też jako pierwsza trudność sprawiająca, iż niełatwe i kruche jest zachowywanie ślubu czystości (41,8%). Natomiast ślub posłuszeństwa jest często kwestionowany przez silne osobiste poszukiwanie własnej niezależności lub indywidualizm (36,1%) oraz przez postawy pychy i arogancji (25,6%). Na poziomie strukturalnym i organizacyjnym zdaje się wyrażać w nikłej wartości przypisywanej przez wspólnotę kapitułom domowym (14,9%). Komunia braterska jest utrudniona przez nadmiar pracy oraz codzienną rutynę, wyłączające z życia wspólnoty (34%), przez ciężący brak wsparcia ze strony współbraci (30%).
15. „Inaczej mówiąc, jest to bolesna i dramatyczna skarga wielu braci przekładająca się na formy izolacji, indywidualizmu, nikłą miłość braterską, niewystarczające towarzyszenie i zainteresowanie, słabą troskę i nie zwracanie uwagi na życie współbraci, na ich pracę, brak zainteresowania (nie chodzi o ciekawość i plotki), ale czułe i serdeczne, które uczynią ze wspólnoty prawdziwą... rodzinę. Innymi słowy, możemy utożsamić

⁴ Zob. Gaudium et spes 4; *Niosący dar Ewangelii*, dokument końcowy nadzwyczajnej Kapituły generalnej z 2009 r., 29-30, Wrocław 2010.

⁵ Zob. 1 Reg 18,1.

⁶ List apostołski Papieża Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego I,2.

- to z trudnością stworzenia i zarządzania we wspólnocie zadowolających relacji międzyludzkich”⁷.
16. Raport podkreśla również problem samotności i nadużywania środków komunikacji społecznej (Internet, telefonu komórkowe...: 26,6%), jak też brak równowagi w przyjaźniach z kobietami i zagrożenia przez inne słabości uczuciowe.
 17. Z drugiej strony, po stronie pozytywów można zapisać, że dla 27% braci motywacją do wybrania zakonu było życie braterskie braci.
 18. Dla 44,3% braci ich wspólnota jest *wystarczająco* otwarta, prowadząca dialog i braterska z osobami z odmiennych kultur i religii, a 20,7% sądzi, że jest *bardzo* otwarta na dialog itd.
 19. Pojawia się także pragnienie 53,9% braci polepszenia jakości braterskich relacji we wspólnocie, aby odrodzić zakon.

Objaśnienie

20. Według św. Franciszka naszym powołaniem jest bycie po prostu braćmi mniejszymi:
21. ...wszyscy bez różnicy niech nazywają się braćmi mniejszymi⁸.
22. I niech odnoszą się do siebie, tak jak mówi Pan: „Cokolwiek chcecie, aby wam ludzie czynili, i wy im czyńcie” (Mt 7, 12) oraz: „Nie czyń tego drugiemu, czego byś nie chciał, aby tobie czyniono”⁹.
23. I gdziekolwiek bracia przebywają lub spotkaliby się, niech odnoszą się do siebie jak członkowie rodziny. I niech jeden drugiemu z zaufaniem wyjawia swoje potrzeby, jeśli bowiem matka karmi i kocha syna swego cielesnego, o ileż troskliwiej powinien każdy kochać i karmić swego brata duchowego¹⁰.
24. Także papież Franciszek prosi wszystkich chrześcijan, a zatem również nas, braci mniejszych:
25. Pragnę szczególnie poprosić chrześcijan ze wszystkich wspólnot całego świata o świadectwo braterskiej komunii, które stanie się pociągające i promieniujące. Oby wszyscy mogli podziwiać, jak troszczycie się jedni o drugich, jak nawzajem dodajecie sobie odwagi i jak sobie towarzyszycie: „Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13, 35). O to właśnie prosił Jezus Ojca w gorącej modlitwie: „aby wszyscy stanowili jedno [...] w Nas [...], by świat uwierzył” (J 17, 21). Nie pozwólmy się okraść z ideału miłości braterskiej!¹¹
26. Z okazji Roku Życia Konsekrowanego papież Franciszek zachęca nas:
27. Zakonnicy i zakonnice, jak i wszystkie inne osoby konsekrowane zostały określone, jak to przed chwilą przypominałem, „mistrzami komunii”. Spodziewam się więc, że „duchowość komunii”, wskazana przez świętego Jana Pawła II, stanie się rzeczywistością i że będziecie na pierwszej linii w podejmowaniu „wielkiego wyzwania, jakie czeka nas” w tym nowym tysiącleciu: „Czynić Kościół domem i szkołą komunii”¹².
28. Równocześnie życie konsekrowane jest wezwane, by dążyć do szczerego współdziałania różnych powołań w Kościele, poczynawszy od kapłanów i świeckich, aby w ten sposób „wzrastała duchowość komunii przede wszystkim wewnątrz nich samych, a następnie w łonie kościelnej wspólnoty i poza jej obrębem”¹³.

⁷ Raport o stanie zakonu, s. 67.

⁸ 1 Reg 6,3.

⁹ 1 Reg 4,4-5.

¹⁰ 2 Reg 6,7-8.

¹¹ EG 99, 101.

¹² List apostołski Papieża Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego II,3.

¹³ Tamże.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

29. kładzenie nacisku na formację ministrów, gwardianów oraz wszystkich, którzy mają zadanie animowania wspólnoty,
30. bardzo ważna jest troska o osobistą formację przez całe życie, szczególnie zwracając uwagę na towarzyszenie braterskie i osobiste, doceniając braterski i osobisty plan życia i misji,
31. troska o życie braterskie połączone z modlitwą o ustalonych porach i pielęgnowaną, z Eucharystią we wspólnocie, modlitewną lekturą Słowa, rekolekcjami, wspomnieniami naszych świętych...
32. „pracować” nad dojrzałością ludzką: zranienia, samopoznanie, założenia ludzkie i duchowe życia we wspólnocie. Szczególną uwagę należy przykładac do dojrzałości uczuciowo-seksualnej w odniesieniu do ślubu czystości. Mówić na ten temat bez nieudomówień i poruszać te problemy otwarcie. Pomagać w osiągnięciu równowagi w relacjach uczuciowych i zwracać uwagę na problemy afektywno-seksualne,
33. wychowywać do odpowiedzialnego posługiwania się narzędziami komunikacji,
34. szukać sposobów rozwiązywania konfliktów we wspólnocie,
35. uczynienie z kapituły miejsca mediacji i fundamentu ożywiania życia we wspólnocie dla opracowania naszego planu życia braterskiego, by nauczyć się i stosować rozecznianie, by słuchać Słowa Bożego oraz braci.

BRACIA NIEKAPŁANI

Stan

36. Badanie na temat aktualnego stanu zakonu przynosi dane, które skłaniają do refleksji na temat braci niekapłanów. W zakonie mamy 66,8% braci kleryków i 25% braci laików. Jest to zgodne z faktem, że 21,3% braci twierdzi, iż od samego początku swojego powołania pragnęli być kapłanami. Natomiast 9,5% deklaruje, że pociągało ich od początku powołanie do życia franciszkańskiego jako laicy. Jako trudności uniemożliwiające przeżywanie z radością swojej konsekracji religijnej 25,4% pytanym braci sygnalizuje podkreślanie powołania kapłańskiego w formacji i posłudze. Ten fakt potwierdza, że na 14 pól działalności duszpasterskiej braci, duszpasterstwo parafialne i w sanktuariach angażuje 63% członków zakonu.

Objaśnienie

37. W świetle raportów oraz nałożenia się Roku Życia Konsekrowanego z naszą Kapitułą generalną, wydaje się właściwe, aby zająć się tematem braci laików. Papież Franciszek zachęca nas do tego, mówiąc, że rozważania odnoszące się do spadającej liczby zakonników nie-kapłanów, które pojawiają się także w innych kontekstach, same w sobie nie są znakiem czasów przesądzającym, że to powołanie jest skończone, ale raczej zaproszeniem do zrozumieć, czego Bóg od nas żąda¹⁴. Nie możemy przejść obojętnie wobec jego energicznego oskarżenia klerykalizmu, jako jednego z największych rodzajów zła w Kościele i obłudy, jako jego owocu, dlatego wzywa do przewyciężenia tendencji do klerykalizmu na wszystkich poziomach, także w domach formacyjnych i w seminariach¹⁵.
38. W tym sensie bracia laicy ofiarowują zakonowi ważną przeciwwagę dla klerykalizmu, gdyż przypominają, że u swoich źródeł „niewielka grupa braci, zarodek Zakonu fran-

¹⁴ „Obudźcie świat!”. Rozmowa Papieża Franciszka z przełożonymi generalnymi zakonów męskich, Rzym, 29 listopada 2013.

¹⁵ Tamże.

ciszkańskiego, w tym momencie założycielskim przechodzi ponad jakąkolwiek różnicą wynikającą ze stanu życia. Są tylko wierzącymi, chcącymi potraktować poważnie Ewangelię¹⁶. Nie możemy zapominać o tym fakcie w chwili, gdy w zakonie z naciskiem podkreśla się konieczność refleksji nad naszą tożsamością.

39. Zakon ze swojej strony opracował serię wskazówek do brania pod uwagę zwłaszcza w formacji. Kapituła generalna z 2009 r. potwierdziła potrzebę jednolitej formacji dla wszystkich braci, ale zawsze szanującej dar każdego z nich oraz różne powołania wzbudzone przez Ducha Świętego. Zastanawia się równocześnie, czy klerykalizm w zakonie nie wpływa na to, że niektórzy z braci na etapie formacji z powołaniem laickim nie znajdują przestrzeni z innymi dynamikami formacyjnymi poza studiami seminaryjnymi i ostatecznie je wybierają¹⁷. Wydaje się też słuszne zachęcić kapitułę do poważnej refleksji nad specyficznym włączeniem brata laika w życie i misję zakonu i przyjęcie łączące się z tym konsekwencje praktyczne na znak tego „eklezyjologicznego nawrócenia”, zalecanego przez kapitułę generalną z 2009 r.¹⁸

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

40. kapituła skieruje ponowną prośbę do papieża, aby zrealizowano to, co zaakceptował synod na temat życia konsekrowanego z 1994 r. (decyzja na temat tzw. instytutów mieszanych), a zostało zapowiedziane w dokumencie *Vita consecrata* 61,
41. ocenić możliwość zainicjowania spotkań braci laików na poziomie regionalnym i/lub generalnym.

BRACIA EWANGELIZATORZY

42. Ewangelizacja ściśle łączy się z naszym życiem braterskim. Badanie wykazuje, że na polu ewangelizacji największe zaangażowanie dotyczy duszpasterstwa parafialnego i kaznodziejstwa (50,6% badanych).
43. Dalsze miejsce zajmują pozostałe obszary zaangażowania: opieka nad biednymi, chorymi, starszymi (22,1%), kaznodziejstwo/kierownictwo duchowe (21,1%), duszpasterstwo młodzieży i powołań (19,3%). Mniejsze jest zaangażowanie w duszpasterstwo szkolne (15,7%), w duszpasterstwo w sanktuariach (12,4%), w sprawy administracyjne w zakonie (11,2%), w misję ludową (10,1%), we współpracę ze stowarzyszeniami ludzi świeckich (8,4%), mniejsze jest też otwarcie na nowe formy ewangelizacji (7,7%), na środowisko artystyczno-kulturalne (7,1%), sektor wydawniczy i nowych mediów (6,2), w wolontariat i wymiany międzynarodowe (1,7%).
44. Na prośbę o ocenę franciszkańskiego charakteru ewangelizacji, ponad połowa odpowiedzi na kwestionariusz (54,7%) wskazała, że właściwe dla charyzmatu franciszkańskiego jest duszpasterstwo, które ugruntuje życie prawdziwie eklezyjalne i solidarne, wraz z drugą najliczniejszą odpowiedzią (49,6%), która podkreśla dawanie milczącego świadectwa dobrym przykładem.

4a. Ewangelizatorzy we wspólnocie

45. Życie eklezyjalne i braterskie rzeczywiście eklezyjalne i solidarne jest nie tylko owocem, ale również podmiotem ewangelizacji franciszkańskiej. Chodzi zatem o skupienie uwagi na temacie ewangelizacji we wspólnocie, a nie tylko jako jednostki.

¹⁶ *Niosący dar Ewangelii*, dokument końcowy nadzwyczajnej Kapituły generalnej z 2009 r., 6, Wrocław 2010.

¹⁷ *Tamże*, 26.

¹⁸ *Tamże*, 25.

Stan

46. Tam, gdzie angażujemy się wspólnotowo w plan ewangelizacji pomyślany i prowadzony wspólnie, widać pozytywne efekty wpływające przede wszystkim na życie braterskie: wzrastają relacje braterskie, poznajemy się i uczymy się coraz lepiej doceniać, rzeczywiście dzielimy ze sobą niektóre doświadczenia. Wówczas także prowadzenie różnych zadań duszpasterskich staje się prostsze: jeśli zabraknie jakiegoś brata, bez problemu może go zastąpić inny. Wpływa to też pozytywnie na skuteczność duszpasterską: wierni dostrzegają różnicę między tą propozycją a innymi i wyczuwają odmienne świadectwo, skuteczniejsze i bardziej franciszkańskie. Z drugiej strony, dostrzega się, iż współpraca wewnątrz wspólnoty niekiedy jest trudna, a czasem wręcz niemożliwa. Niepowodzenie tego projektu może zrodzić rozłamy między braćmi, członkami wspólnoty. Niektórzy bracia z tej wspólnoty nie chcą uczestniczyć we wspólnym projekcie, a co za tym idzie biorą w nim udział tylko niektórzy bracia, a nie wszyscy.

Objaśnienie

47. Nasze Konstytucje generalne¹⁹ potwierdzają relację między wspólnotą a ewangelizacją:
48. **§1.** Cała braterska wspólnota, to jest Zakon, prowincja i dom, jak również każdy brat, niech żyje nie tylko dla siebie, lecz niech służy innym, budując ze wszystkimi ludźmi tę bratnią wspólnotę, do której sami bracia między sobą wytrwale dążą.
49. **§2.** Wspólnota braterska, podtrzymywana przez modlitwę i pokutę, jest pierwszym i najbardziej wymownym świadectwem danym Ewangelii, a także profetycznym znakiem nowej rodziny ludzkiej. Dlatego więc takie powinno być życie braci wśród ludzi na całym świecie, aby każdy, kto na nich patrzy lub ich słucha, chwalił i wysławiał Ojca, który jest w niebie.
50. A papież Franciszek, zwracając się do nas, konsekrowanych, pisze:
51. Możemy również zastosować do życia konsekrowanego to, co napisałem w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium*, cytując homilię Benedykta XVI:
52. „Kościół nie rośnie przez prozelityzm, ale «przez przyciąganie»”. To prawda, życie konsekrowane nie rozwija się, jeśli organizujemy piękne kampanie powołaniowe, ale jeśli dziewczęta i ludzie młodzi, których spotykamy, odczuwają, że ich pociągamy, jeśli widzą w nas szczęśliwych mężczyzn i kobiety! Również jego skuteczność apostołska nie zależy od sprawności i mocy środków. To wasze życie powinno przemawiać, życie, z którego promieniuje radość i piękno życia Ewangelią i pójścia za Chrystusem²⁰.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

53. zbadać możliwość i ewentualnie zaproponować, żeby każda wspólnota określiła przynajmniej jeden plan duszpasterski, który może być zrealizowany przez całą wspólnotę.

4b. Ewangelizatorzy a formacja kulturalna

54. Innym polem ewangelizacji franciszkańskiej jest kultura. Krytycznie ocenia się tendencję, co jasno wynika z przytoczonych wyników, utożsamiania zaangażowania ewangelizacyjnego wyłącznie z pracą w parafiach, a nie także z zaangażowaniem w dialog kulturowy. Nie jesteśmy przygotowani do ewangelizacji w ramach spotkania i dialogu ze współczesnymi kulturami.

¹⁹ KG, art. 87 §1.2.

²⁰ List apostołski Papieża Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego II, 1.

Stan

55. Wydaje się, że praca i zaangażowanie na polu kultury zostało przez nas dość mocno zaniedbane. Choć trzeba podkreślić, że bracia pracujący w sferze artystyczno-kulturalnej (7,1%) są to osoby dobrze wykształcone (38%), a także z tytułami akademickimi (34%), prawie połowa z nich jest młoda, poniżej 45 roku życia. Są to głównie kapłani, ale również udział braci laików jest dość wysoki (36%). Działają głównie z Europy zachodniej (44%) i w Ameryce środkowo-południowej (19%).
56. W związku z tym przypominano obecną sytuację niektórych ośrodków naukowych i badawczych zakonu przeżywających trudności i/lub kryzys.

Objaśnienie

57. Nasze Konstytucje generalne potwierdzają konieczność zaangażowania zakonu w promocję dobrego przygotowania intelektualnego braci:
58. §1. W Zakonie i w prowincjach należy ze szczególną troską pielęgnować i rozwijać franciszkańskie studia filozoficzne i teologiczne.
59. §2. Należy dokładać jak największych starań, aby przygotowywać specjalistów w dziedzinie duchowości, historii franciszkańskiej, filozofii i teologii, którzy by przekazywali ducha i życie według myśli św. Franciszka i innych Mistrzów Zakonu²¹.
60. Przygotowanie intelektualne jest istotne dla ewangelizacji kultur oraz wpajania Ewangelii. Jak stwierdza papież Franciszek:
61. W krajach o tradycji katolickiej będzie chodziło o towarzyszenie kulturze, troszczenie się o nią i umacnianie jej istniejącego już bogactwa, natomiast w krajach o innych tradycjach religijnych lub głęboko zsekularyzowanych będzie chodziło o sprzyjanie nowym procesom ewangelizacji kultury, chociaż zakładają one projekty długofalowe. Musimy jednak pamiętać, że zawsze chodzi o wezwanie do wzrostu. Każda kultura i każda grupa społeczna potrzebuje oczyszczenia i dojrzenia²².

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

62. jak zapoczątkować jednorodny i staranny projekt (długoterminowy), aby odnowić poziom kulturalny/intelektualny w zakonie? Elementy takiego planu:
63. przemyślenie ośrodków naukowych i badawczych (restrukturyzacja albo założenie nowych ośrodków), jeśli to możliwe, na szczeblu między franciszkańskim,
64. przygotowanie wysoko wykwalifikowanych braci.

4c. Bracia w misji „dzielonej z ..”

Stan

65. Nie zapominajmy o wymiarze *ad extra*: misja dzielona z kimś, kto nie należy do zakonu. W laikacie w ogólności, a we franciszkańskim w szczególności mamy potencjał ewangelizacyjny, którego nie możemy pozbawiać ani Kościoła, ani Zakonu.
66. Jednak wyniki badania pokazują, że tylko 16,8% braci uważa misję współdzieloną jako priorytetowe zadanie dla odrodzenia zakonu, a 17,1% jako skuteczne wsparcie ewangelizacji.

Objaśnienie

67. Tak stwierdziła Kapituła generalna w 2009 r.:

²¹ KG, art. 166.

²² Ewangelii gaudium 69.

- ^{68.} My, Bracia Mniejsi, czujemy się wezwani do działania na rzecz dzielenia naszej misji ze świeckimi, jako aktu prawdziwego oddawania Ewangelii, daru Boga dla całego Kościoła. W ten sposób świeccy korzystają ze swego prawa/obowiązku *zachowywania, praktykowania i wyznawania przekazanej im wiary*²³. Świecki jest ewangelizatorem z mocy prawa, nie dzięki czyjejs łaskawej zgodzie, a tym mniej w drodze zastępstwa, aby pospieszyć z pomocą naszym brakom personalnym. Musimy zatem dokonać „eklezjologicznego nawrócenia”, pozwalającego nam pokonać klerykalną mentalność, dominującą u niektórych braci²⁴.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

- ^{69.} wspierać nowe formy duchowości i udziału świeckich w naszym życiu i naszej duchowości, także przez różne formy „członków stowarzyszonych”²⁵.

²³ Dei verbum 10.

²⁴ *Niosący dar Ewangelii*, dokument końcowy nadzwyczajnej Kapituły generalnej z 2009 r., 25, Wrocław 2010.

²⁵ Zob. *Vita consecrata* 56.

II. ŻYCIE JAKO MNIEJSI

Wprowadzenie

70. Po poruszeniu tematu wspólnoty, możemy teraz zająć się jego dopełnieniem: umniejszeniem. W ich połączeniu odnajdujemy naszą tożsamość, gdyż zgodnie ze starotestamentową tradycją biblijną, zawiera się ona w imieniu. Nasze imię mówi o tożsamości wybitnie relacyjnej: jesteśmy braćmi i jesteśmy mniejszymi. Wspólnota określa rodzaj relacji, do jakich jesteśmy wezwani nawiązać ze wszystkimi. Umniejszenie definiuje *miejsce*, w jakim należy nawiązać takie relacje: wychodząc nie od ostatecznego stwierdzenia na temat podmiotu, ale raczej od zdolności i duchowości, które pozostawiają miejsce, aby ten inny mógł zaistnieć.
71. Warto w tym miejscu przypomnieć, że w krótkim, ale zarazem mocnym i pięknym tekście nadzwyczajna Kapituła generalna z 2006 r., zaznacza, że umniejszenie, oprócz determinować tak nasze relacje braterskie, jak i nasze zaangażowanie ewangelizacyjne, jest również kwestią mistyczną, ponieważ prowadzi nas do odkrycia w każdym „innym” obecności Boga, całkowicie Innego²⁶. Podążając tą drogą, my bracia mniejsi, jesteśmy wezwani, by być relacją, która rozpoznaje i potwierdza odmiennosc we wszystkich jej wymiarach: ludzkiej, kosmicznej i boskiej. Całe nasze imię jest programem życia, działania i duchowości.

MNIEJSI WOBEC DROBNOMIESZCZAŃSTWA/ZEŚWIECCZENIA

Stan

72. Na podstawie odpowiedzi otrzymanych podczas badania, można zauważyć, że 19,2% braci wyraża pragnienie dokonania bardziej radykalnego wyboru ewangelicznego, okazując chęć życia bardziej trzeźwego i surowego w ich powołaniu zakonnym. 26% uważa, że styl życia zakonu jest zbyt mieszczański (mówi się o mieszczańskim spokojem), co ma negatywny wpływ na życie duchowe. Sytuacja ta może stać się źródłem kryzysu wiary i utraty tożsamości brata franciszkanina (25,5%). Poza tym 48% młodszych braci pragnie radykalniejszego świadectwa ewangelicznego. Pośród priorytetowych celów pojawia się postulat o wyraźniejsze zaangażowanie w styl życia prostszy i solidarniejszy (47%). W odpowiedziach na *Lineamenta*, w licznych jednostkach zakonu na świecie wiele dotyczy tej sprawy: w odpowiedziach (głównie z Afryki i Europy) wyłania się pragnienie życia prostszego (gdzie chodzi o ubiór, jedzenie, styl życia) oraz troska o danie przykładu życia prostego. Jednocześnie zachęca do rezygnacji z tego co zbyt wiele. Niektórzy mówią o stylu życia zbyt podobnym do arystokracji!
73. Z rzeczy pozytywnych należy zauważyć, że w niektórych prowincjach i krajach bracia przeżywają z prostotą swoje powołanie i starają się z prostotą i ubóstwem używać swoje dobra. Są z tego zadowoleni, a prostota ich życia staje się świadectwem docenianym przez ludzi. W niektórych krajach północnej Europy sekularyzacja, od lat tam obecna, pozwoliło wspólnotom wybrać prosty styl życia, bliższy ubogim.

²⁶ Zob. *Pan mówi do nas w drodze* 28.

Objaśnienie

74. Św. Franciszek w rozdziale 10 naszej Reguły upomina „w Panu Jezusie Chrystusie, aby bracia wystrzegali się wszelkiej pychy, próżnej chwały, zazdrości, chciwości, trosk i zabiegów tego świata”²⁷.
75. A tak wypowiada się w Napomnieniu 19:
76. Błogosławiony sługa, który nie uważa się za lepszego, gdy go ludzie chwalą i wywyższają, niż wówczas, gdy go uważają za słabego, prostego i godnego pogardy; ponieważ człowiek jest tym tylko, czym jest w oczach Boga i niczym więcej. Biada temu zakonnikowi, który został wyniesiony do wysokiej godności i sam nie chce dobrowolnie ustąpić. A błogosławiony jest ten sługa, który został wyniesiony wysoko nie z własnej woli i pragnie być zawsze pod stopami innych.
77. Papież Franciszek kładzie nacisk na autentyczność życia zakonników: „to wasze życie powinno przemawiać, życie, z którego promieniuje radość i piękno życia Ewangelią i pójścia za Chrystusem”²⁸.
78. Papież napomina nas z mocą w *Evangelii gaudium* do „wyjścia z własnej wygody i zdobycia się na odwagę, by dotrzeć na wszystkie peryferie potrzebujące światła Ewangelii”²⁹ i przestrzega przed subtelnym drobnomieszczaństwem kościelnym, którym jest „światowość duchowa”, tak przez niego celnie opisana:
79. Światowość duchowa, kryjąca się za pozorami religijności, a nawet miłości Kościoła, polega na szukaniu chwały ludzkiej i osobistych korzyści zamiast chwały Pana. To Jezus zarzucał faryzeuszom: „Jak możecie uwierzyć, skoro od siebie wzajemnie odbieracie chwałę, a nie szukacie chwały, która pochodzi od samego Boga?” (J 5,44). Chodzi o subtelny sposób szukania „własnego pożytku, a nie – Chrystusa Jezusa” (Flp 2,21)³⁰.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

80. jak stawić czoła kryzysowi wiary połączonemu z drobnomieszczaństwem i brakiem towarzyszenia,
81. jak pomóc braciom żyć w czasach sekularyzacji, nie tracąc tożsamości franciszkańskiej,
82. jak pomóc braciom wybrać prostszy styl życia, tak na poziomie osobistym, jak i wspólnotowym. Jak zrealizować formację ciągłą i odpowiednie towarzyszenie potrzebne do rozeznania i prostszego oraz trzeźwiejszego posługiwania się dobrami (samochody, Internet, ubiór, pożywienie),
83. jak żyć z ubogimi i jak ubodzy.

MNIEJSI DLA/Z UBOGIMI

Stan

84. Z odpowiedzi na *Lineamenta* dowiadujemy się, że współcześni ubodzy są utożsamiani z wyjątkowo szeroką gamą kategorii, która wychodzi poza ubóstwo wyłącznie materialne. Za ubogich uważamy chorych, wykluczonych i ludzi z marginesu, pogardzanych i zapomnianych, zrozpaczonych i pozbawionych sensu życia oraz wszelkiej nadziei, głodnych pokarmu i Boga, najsłabszych, mniej utalentowanych, kobiety wykluczone i maltretowane, dzieci nienarodzone, bezdomnych, uzależnionych, migrantów,

²⁷ 2 Reg 10,7, zob. 1 Reg 17,9.

²⁸ List apostolski Papieża Franciszka do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Życia Konsekrowanego II,1.

²⁹ *Evangelii gaudium* 20.

³⁰ Tamże 93, zob. także całą sekcję poświęconą światowości duchowej (93-97).

ofiary handlu ludźmi, uchodźcy, ludność tubylczą i tą z przedmieść, osoby starsze, a także świat wykorzystywany i zmanipulowany.

85. Według Raportu na temat stanu zakonu, dość liczna grupa braci jest zaangażowana w sektorze opieki społecznej zajmującej się ubogimi, starszymi i chorymi (22,1%) i troska o ubogich ma wielką wagę dla życia braci. Ankieta ukazuje nam również inne ważne dane. Proste życie ludzie, z którymi brat pracuje, staje się źródłem i bodźcem dla jego rozwoju duchowego (89,1%). Mniej wyraziste okazuje się dzielenie swojego życia z ubogimi i ludźmi z marginesu (28%). Wymóg bardziej bezpośredniego włączenia się w życie ubogich/odrzuconych jest odczuwany przez 30,8% badanych, czyli przez jednego na trzech braci. Jest to wrażliwość, która przywodzi na myśl ten inny priorytet wspomniany powyżej, polegający na prostym i solidarnym stylu życia. Jedna trzecia braci odczuwa potrzebę pracy na rzecz ubogich, narkomanów, chorych na AIDS, alkoholików i bezdomnych (32,9%). Mniejsza jest liczba braci, którzy proszą o możliwość życia z ubogimi, ludźmi z marginesu, narkomanami, aby dzielić z nimi wszystko (24,6%). Jeszcze niższy jest procent odczuwających potrzebę dzielenia się dobrami materialnymi z ubogimi (14,7%) lub pracowania, żeby ulżyć ubóstwu innych (13%).

Objaśnienie

86. Dla naszego ojca św. Franciszka spotkanie z trędowatymi stało się decydującym doświadczeniem na drodze nawrócenia, które uznał za prawdziwą łaskę od Pana:
87. gdy byłem w grzechach, widok trędowatych wydawał mi się bardzo przykry. I Pan sam wprowadził mnie między nich i okazywałem im miłosierdzie. I kiedy odchodziłem od nich, to, co wydawało mi się gorzkie, zmieniło mi się w słodycz duszy i ciała; i potem nie czekając długo, porzuciłem świat³¹.
88. Franciszek wskazuje braciom życiem prowadzone między ubogimi i odrzuconymi jako powód do szczególnego wesela:
89. I powinni się cieszyć, gdy przebywają wśród ludzi prostych i wzgardzonych, ubogich i słabych, chorych i trędowatych, i żebraków przy drogach³².
90. W naszych Konstytucjach generalnych opcja na rzecz ubogich jest szeroko wymagana i rozwinięta. Jest przede wszystkim nakazem dla wszystkich braci, gdyż stanowi część naśladowania Chrystusa, który dla nas stał się ubogi (zob. art. 97§1), oznacza życie między nimi i uczenie się od nich (zob. art. 66§1 i 93§1), dzielenie się z nimi dobrami (zob. art. 72§3), obserwowanie wydarzeń i odczytanie rzeczywistości z ich punktu widzenia (zob. art. 97§2). Pomaganie ubogim i służenie im musi pomóc im osiągnąć większą świadomość ich godności, będą jej bronić i rozwijali (zob. art. 97§2), oznacza również obronę ich praw i zgłaszanie tego wszystkiego, co je narusza (zob. art. 69§1-2), działanie na rzecz sprawiedliwości i pokoju (zob. art. 96§2). Takie dochodzenie praw musi mieć źródło w umniejszeniu, starannie unikając wszelkich pokus władzy i wyrzekając się przemocy (zob. art. 69§1), nie osądzając także możnych, potężnych i bogatych (zob. art. 98§1).
91. Papież Franciszek od początku pontyfikatu zaświadcza gestami i słowami szczególną predylekcję wobec ubogich. Wybór imienia inspirował św. Franciszek, między innymi z powodu jego miłości do ubogich. Pragnie Kościoła ubogiego dla ubogich. Dla niego opcja na rzecz ubogich, którą wybrał Kościół, „jest bardziej kategorią teologiczną niż kulturową, socjologiczną, polityczną czy filozoficzną. Bóg używa im «swego pierwszego miłosierdzia»³³. Według niego nikt nie może trzymać z dala od ubogich.

³¹ T 1-3.

³² 1 Reg 9,2.

³³ EG 198.

92. Nawrócenia duchowego, żywej miłości Boga i bliźniego, troski o sprawiedliwość i pokój, ewangelicznego traktowania ubogich i ubóstwa, wymaga się od wszystkich³⁴.
93. Według papieża musimy być zdolni zająć stanowisko wobec obecnego modelu ekonomicznego i kulturalnego:
94. Dzisiaj musimy powiedzieć „nie” dla ekonomii wykluczenia i nierówności społecznej». Ta ekonomia zabija [...]. Samego człowieka uważa się za dobro konsumpcyjne, które można użyć, a potem wyrzucić. Daliśmy początek kulturze „odrzućcia”, którą wręcz się promuje³⁵.
95. Papież Franciszek wobec takiej rzeczywistości prosi wszystkich chrześcijan o otwarcie i pozytywne nastawienie w celu „wspólnotowego szukania nowych dróg”³⁶.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

96. nakreślić ewangelizację franciszkańską za pomocą następujących elementów: dzielenie chleba z ubogimi, uczestnictwo w ruchach społecznych na rzecz wyzwolenia i w inicjatywach na rzecz praw i rozwiązywania problemów ludzkich, tworzenie przestrzeni, aby ubodzy mogli wykorzystać swoją kreatywność z naszym wsparciem, głoszenie ewangelicznej dobrej nowiny, której będzie towarzyszyć współczucie wobec cierpiących,
97. tworzyć nowe formy życia, posługi, obecności i świadectwa ewangelicznego, zwłaszcza na „peryferiach” geograficznych i duchowych, akceptując także nieuniknione zreorganizowanie związane z tymi wyborami,
98. tworzyć wspólnoty włączone, jako obecność na „peryferiach”, bliskości i służby na rzecz tych „bez”, ubogich, marginalizowanych, „niewidzialnych i wykluczonych” naszego społeczeństwa i broniących z nimi praw i postulatów, mówiąc o niesprawiedliwości potężnych. Większe rozszerzanie się tego typu wspólnot będzie stymulować pełniejsze życie radykalnością naszego charyzmatu,
99. ukierunkowywać formację początkową i ciągłą w optyce umniejszenia, aby promowała spotkania z ubogimi jako przestrzeni naszego nawrócenia, poszukiwania Boga, komunii z rzeczywistościami-ograniczeniami człowieka, które pomagają unikać „wygodnego życia”, pokonać kulturę indywidualizmu, konsumpcjonizmu, dobrobytu, aby w pełni wolni przyjąć życie jako bracia mniejsi.

MNIEJSI W EKONOMII

7a. Ku ekonomii transparentnej

Stan

100. W świetle odpowiedzi na *Lineamenta* wynika, że niewielu braci uważa za ważne zarabianie na życie własną pracą (18%). Z drugiej strony, widać oznaki wskazujące na trudność w byciu mniejszymi i życia jako mniejsi, jako standard bezpiecznego i łatwego życia wspólnot niedotkniętych przez ogólny kryzys ekonomiczny, rozpowszechniony zwyczaj przywłaszczania sobie bezprawnie otrzymanych pieniędzy, a także stanowisk, zajęć i dzieł uważanych za osobiste. Relacje wizytatorów generalnych na ten temat generalnie zgodnie stwierdzają, że często, zbyt często, w prowincjach mamy do czynienia z ekonomią nieprzejrzystą, w wielu wypadkach indywidualną, nastawioną bardziej na dobrobyt niż na solidarność i komunę.

³⁴ Tamże 201.

³⁵ Tamże 53.

³⁶ Tamże 201.

101. Z drugiej strony, zauważa się, że wielu braci odczuwają potrzebę odzyskania głębokiego znaczenia umniejszenia również w wymiarze dotyczącym życia *sine proprio* i w solidarności. Wiele wspólnot w zakonie żyje w prostocie, surowo, gotowe podarować nadwyżki, są otwarte na wyzwania i potrzeby, które dostrzegają. Rzeczywiście, 47% pytanych domaga się wyraźnego i bezpośredniego zaangażowania na rzecz prostszego i bardziej solidarnego stylu życia. Zaangażowania, które przemieni każdego brata w „obraz, demaskujący «fałszywe wartości» naszych czasów”³⁷.

Objaśnienie

102. Bycie mniejszymi jest radykalnym wyrazem naśladowania Chrystusa, który odarł się ze wszystkiego i uniżył (*kenosis*), umywał nogi i solidaryzował się z całą kruchą i grzeszną ludzkością. Umniejszenie jest konkretnym sposobem życia *sine proprio*, nie sprzeniewierzenie dóbr materialnych, wobec Boga, braci, samego siebie i całego stworzenia.
103. Ci bracia, którym Pan dał łaskę, że mogą pracować, niech pracują wiernie i pobożnie, 2tak żeby uniknąwszy lenistwa, nieprzyjaciela duszy, nie gasili ducha świętej modlitwy i pobożności, któremu powinny służyć wszystkie sprawy doczesne. 3Jako wynagrodzenie za pracę mogą przyjmować rzeczy potrzebne do utrzymania siebie i swoich braci, z wyjątkiem pieniędzy lub rzeczy mających wartość pieniężną 4i niech to czynią z pokorą, jak przystoi sługom Bożym i zwolennikom najświętszego ubóstwa³⁸.
104. Nasze Konstytucje generalne stwierdzają: „Bracia niech używają pieniędzy na sposób ludzi ubogich”³⁹.
105. Papież Franciszek mówi, że gdy pieniądz zmienia się w bożka, fetysza, człowiek staje się niewolnikiem i w ten sposób neguje się prymat osoby ludzkiej i zdecydowanie podkreśla: „Pieniądz powinien służyć, a nie rządzić!”⁴⁰. Wynika z tego potrzeba powrotu do etyki odsyłającej do Boga, który jest poza i ponad prawami rynku⁴¹.
106. W liście do zakonu z okazji uroczystości św. Franciszka z 2012 r.⁴² definitorium generalne zastanawiało się, jak możemy realizować dzisiaj w sposób wierny i znamieny nasz wybór ubóstwa i proponowało „wiarygodną ocenę naszego stylu życia, sposobu realizacji zasady *sine proprio*, organizacji ekonomicznej naszych jednostek” i pytało:
107. Jak usprawiedliwić osobiste konta bankowe, zatrzymywanie dla siebie wypłat, rent, emerytur, czy też otrzymanych ofiar, które należą do Wspólnoty, i które powinny być dzielone także z biednymi i najbardziej potrzebującymi? Czy uczciwie płacimy podatki? Czy zachowujemy przepisy prawa wobec zatrudnionych przez nas osób? [...]Jak będziemy mogli wzbudzić nadzieję i odwagę w nowych ubogich, jeśli sami nie potrafimy obyć się bez tak wielu rzeczy niepotrzebnych i niekoniecznych?⁴³
108. W najnowszym subsydiu *Franciszkańskie zarządzanie ekonomią* mówi się:
109. Wszystkie jednostki otrzymujące subwencje z jakiegokolwiek źródła, także z Kurii generalnej, muszą w sposób przejrzysty zarządzać dobrami, troszcząc się, by zostały przeznaczone na cele, na które prosili o nie, i wypełniając wymogi ekonomatu po zakończeniu projektu. Gdy chodzi o ofiary, trzeba dokonać uważnego rozeznania, gdyż niektóre są dobre i nie stanowią problemu, ale niektóre nie powinny być przyjęte, nawet gdyby miały być przeznaczone na cele socjalne. Mogą to być bowiem pieniądze

³⁷ KG art. 67.

³⁸ 2 Reg, rozdz. 5, zob. T 20-22.

³⁹ KG art. 82 §1.

⁴⁰ EG 58.

⁴¹ Głębsza analiza tego tematu znajduje się w EG 52-59.

⁴² *Solidarni i odpowiedzialni. Bracia Mniejsi w obliczu aktualnego kryzysu*, list definitorium generalnego na uroczystość św. Franciszka 2012 r.

⁴³ Tamże.

zarobione nieuczciwie lub „pieniądze brudne”. Tradycja chrześcijańska od samego początku wymagała, żeby Kościół nie przyjmował takich ofiar⁴⁴.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

- ^{110.} zaproponować konkretne strategie, aby wprowadzić w życie braterską i przejrzystą ekonomię tak na poziomie całego zakonu, jak i poszczególnych prowincji oraz wspólnot lokalnych,
- ^{111.} zdać sprawę wspólnocie z osobistych kont bankowych. Sprawdzić, w jakich bankach zostały umieszczone nasze pieniądze, kontrolować inwestycje, które są robione z naszych pieniędzy,
- ^{112.} przejrzeć nasze dobra, nasze nieruchomości, aby jeszcze skuteczniej pracować na rzecz promocji. Być jeszcze skuteczniejsi i praktyczni w praktykowaniu naszego ubóstwa, biorąc jako punkt odniesienia współczesnych ubogich,
- ^{113.} wzmocnić solidarność między prowincjami zakonu na wszystkich poziomach (ekonomicznym, kompetencji, organizacyjnym).

7b. Ku ekonomii komunii i solidarności

Stan

- ^{114.} Synteza raportu o stanie zakonu sygnalizuje odpowiedzi dotyczące niedostatecznej wymiany dóbr między wspólnotami tej samej prowincji, zwłaszcza w regionach, w których panuje wielka bieda. Krótko mówiąc, pewna nierówność w rozdziale dóbr między różnymi wspólnotami. Z drugiej strony, wywiad pokazuje, jak niska jest jeszcze wśród braci potrzeba pracy na rzecz sprawiedliwej i solidarnej ekonomii (19,2%) lub promocji form udziału politycznego, społecznego i kulturalnego (12,2%).
- ^{115.} W *Lineamenta*, cytując Raport, mówi się, że nieliczni bracia wierzą, że ważne jest dzielenie dóbr materialnych z ubogimi (14%), albo praktykowanie skutecznej solidarności z ofiarami niesprawiedliwości lub ulżenie w ubóstwie innym (13%).

Objaśnienie

- ^{116.} Nasza duchowość i tradycja podsuwają nam bardzo ważne sposoby odczytania i rozeznania. Św. Franciszek był przekonany, że wszelkie dobra, duchowe i materialne, należą do Boga, który udziela ich dla pożytku wszystkich: nie należą one do nas osobście⁴⁵. Otrzymaliśmy je jako zarządcy, aby oddać je na służbę wszystkim.
- ^{117.} Z tym łączy się restytucja. Dla Franciszka dzielenie się lub solidarność jest logiczną konsekwencją jego koncepcji własności. Dla niego Bóg jest wyłącznym właścicielem wszystkich dóbr, które z hojnością rozdziela wszystkim ludziom⁴⁶. Posługiwanie się rzeczami zależy od konieczności: rzeczy są tego, kto je potrzebuje. Dla Franciszka podarowanie płaszcza ubogiemu nie jest niczym innym jak zwrotem, rozumianym jako sprawiedliwość: czuł się złodziejem, jeśli nie dzielił się tym, co posiadał z bardziej potrzebującym⁴⁷.
- ^{118.} W profesji przyrzekliśmy używać rzeczy „w ubóstwie i pokorze” i posługiwać się dobrami w taki sposób, żeby „dzielić się z ubogimi”⁴⁸. Konstytucje generalne proszą wszystkich braci, „niech uważają pracę i służbę za dar Boży. Stąd też niech się okazu-

⁴⁴ *Franciszkańskie zarządzanie ekonomią*, subsydium Definitorium generalnego o formacji na rzecz przejrzystego, solidarnego i etycznego posługiwania się zasobami ekonomicznymi, Rzym 2014, s. 19.

⁴⁵ Zob. 1 Reg 17,18.

⁴⁶ Zob. 2 Cel 77.

⁴⁷ Zob. 2 Cel 87, 92.

⁴⁸ KG art. 72 § 1.3.

ją mniejszymi, których nikt nie musi się lękać, ponieważ oni pragną służyć, a nie panować”⁴⁹.

119. Przyznając, że nasze ubóstwo jest zawsze nieco nieprawidłowe, gdyż nigdy nie oznacza całkowitej prowizoryczności lub braku bezpieczeństwa, uznajemy, iż słowo ubóstwo „nie wskazuje na całkowity brak dóbr, lecz trzeźwe i niezbędne użycie rzeczy, *etyki wystarczalności*, która się przeciwstawia, na wiele sposobów, obecnemu zmateralizowanemu społeczeństwu [...]. Poza tym jeśli chcemy stać się jeszcze bardziej biedni materialnie, powinniśmy zacząć dzielić się dobrami z ubogimi naszych czasów”⁵⁰.
120. Papież Franciszek mówi do wspólnoty chrześcijańskiej, a zatem również do nas: „Zachęcam was do bezinteresownej solidarności oraz do przywrócenia ekonomii i finansów etyce sprzyjającej człowiekowi”⁵¹.
121. I w cytowanym liście na uroczystość św. Franciszka w 2012 r. definitorium generalne stwierdza:
122. Nasze wybory na płaszczyźnie konsumpcji, oszczędności i dzielenia się z innymi są ważnym wkładem w tworzenie solidarnej ekonomii służącej zarówno pojedynczym, jak i wszystkim osobom. Dlatego też musimy sobie uświadomić, że ów nowy rodzaj solidarnej ekonomii nie jest tylko rezultatem polityki ekonomicznej, lecz wypływa z tego, co my możemy zaproponować z naszym sposobem życia i działania [...]. Przejrzysta ekonomia sprawia, że jesteśmy prawdziwymi braćmi maluczkich i ubogich”⁵².

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

123. ustalić konkretne strategie, aby wprowadzić w życie ekonomię bardziej solidarną z ubogimi, uczestnicząc w inicjatywach już istniejących w społeczeństwie (np. mikro-kredyty),
124. sprawdzić, czy pieniądze ofiarowywane nam dla ubogich, rzeczywiście są przeznaczone na ten cel,
125. zastanowić się nad możliwością używania nieruchomości na rzecz ubogich.

MNIEJSI W TROSCE O STWORZENIE

Stan

126. Zgodnie z rezultatami badania na temat obecnego stanu zakonu tylko 8,3% braci łączy ekologię ze swoim byciem mniejszymi, o wiele mniej niż działanie na rzecz sprawiedliwości i pokoju (15,9%). Jedna piąta pytanych (21%) uważa, że zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości, pokoju i ochrony stworzenia powinno być priorytetem najbliższego sześćdziesiątka, choć paradoksalnie, to zaangażowanie jest umieszczone na trzecim miejscu spośród najbardziej charakterystycznych form ewangelizacji w charyzmie franciszkańskim. W skali „bardzo – wystarczająco – mało – nic” troska o rzeczy materialne w duchu poszanowania stworzenia lokuje się po środku między bardzo a wystarczająco. Natomiast ochrona stworzenia, rozumiana jako zaangażowanie osobiste i wspólnotowe braci wobec nowych wyzwań świata i priorytetów OFM, oscyluje między mało a wystarczająco. Warto zwrócić uwagę, że ochrona stworzenia nie pojawia się wśród wymogów formacji początkowej. Formacja ciągła nie była rozważana w

⁴⁹ KG art. 76 § 1.

⁵⁰ *Pielgrzymi i obcy na tym świecie*, subsydium do formacji permanentnej na temat IV Rozdziału Konstytucji Generalnych OFM, Rzym 2008, s. 87.

⁵¹ EG 58.

⁵² *Solidarni i odpowiedzialni. Bracia Mniejsi w obliczu aktualnego kryzysu*, list definitorium generalnego na uroczystość św. Franciszka 2012 r.

Raportcie kontekście tego tematu. Podsumowując, możemy stwierdzić za *Lienamenta*, iż wiele jeszcze brakuje do stworzenia prawdziwej „ekologii franciszkańskiej” i że nie weszła ona w zakres ogólnej wrażliwości braci.

Objaśnienie

- ^{127.} Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, mająca charakter programowy dla życia i posługi Kościoła w najbliższych latach⁵³, wskazuje jako jedno z głównych zadań ewangelizatorów we współczesnym Kościele, delikatną troskę o to, co najsłabsze we wszystkich jego przejawach, ludzkich i kosmicznych, zagrożonego przez model ekonomiczny, w jakim jesteśmy zanurzeni i kulturę sukcesu i prywatności, zrodzoną z tego wzoru⁵⁴. *Lineamenta* idą po tej samej linii myślenia, głosząc związek między ekonomią a ekologią, podkreślając, że rynkowy system ekonomiczny, w jakim żyjemy, promuje ekonomię „odrzućcia”, marnotrawstwa i wykorzystywania, której brakuje etyki zasobów naturalnych.
- ^{128.} Dlatego też my, bracia mniejsi, uznajemy za niezwykle znaczące stwierdzenia, którymi papież Franciszek kończy rozważanie na temat troski o to, co najsłabsze w świecie, i czujemy się ich adresatami:
- ^{129.} Mali, lecz mocni w miłości Bożej – jak św. Franciszek z Asyżu – jesteśmy powołani do zatroszczenia się o kruchość ludu i świata, w którym żyjemy⁵⁵.
- ^{130.} Jak jednak rozumieć wyrażenie „jak św. Franciszek z Asyżu”? Nie oznacza tylko i przede wszystkim *na jego wzór*, ale raczej *na jego sposób*, a ten sposób jest naznaczony umniejszeniem. Wychodząc właśnie od minoryckiego braterstwa, Franciszek ustanawia nową relację ze stworzeniem. Nazywając „bratem i siostrą” całe stworzenie, wrywa je spod samoreferencyjnej dominacji człowieka przypisującemu jemu jako ostateczny cel służenie mu, ale czyni z niego cel sam w sobie, a tym samym obdarza je własną godnością. W ten sposób umniejszenie leży u podstaw nowego sposobu wejścia w relacje ze stworzeniem. Nadzwyczajna Kapituła generalna z 2006 r. bardzo wyraźnie mówiła o wynikających z tego konsekwencjach dla ewangelizacyjnej misji braci⁵⁶.

Sugestie potrzebne do przygotowania propozycji:

- ^{131.} promować na poziomie zakonu proces nawrócenia ekologicznego, inspirowany na subsydiu *Wskazania dla animacji sprawiedliwości, pokoju i ochrony stworzenia*, opublikowanym przez Biuro sprawiedliwości, pokoju i ochrony stworzenia w 2011 r.⁵⁷,
- ^{132.} promować w formacji początkowej i ciągłej zrozumienia umniejszenia, które zawiera ochronę stworzenia jako niezbędny element,
- ^{133.} dokonywać niezbędnych wyborów, aby nasza ekonomia stała się alternatywą dla aktualnego wzoru ekonomii, w duchu poszanowania osoby ludzkiej oraz środowiska,
- ^{134.} znaleźć formy uczestnictwa i współpracy z organizacjami zajmującymi się rozwiązywaniem problemów dotyczących sprawiedliwości w obrębie środowiska.

MODLITWA

- ^{135.} Panie, wraz z łaską pracy,
udziel nam ducha

⁵³ EG 18, 25.

⁵⁴ Tamże 209-215.

⁵⁵ Tamże 216.

⁵⁶ *Pan mówi do nas w drodze* 30.

⁵⁷ Dokument jest do pobrania na stronie internetowej zakonu: <http://www.ofm.org/01docum/jpic/jpicguidpol.pdf> (dostęp 5.01.2015).

modlitwy i pobożności, abyśmy z większym entuzjazmem angażowali się w Twoje dzieło stwórcze;
braterstwa, abyśmy żyli w komunii, potrafili rozeznawać, wybierać i wspólnie realizować nasze prace;
umniejszenia i pokory, abyśmy umieli przewycięzać wszelkie formy strachy i władzy;
wolności, abyśmy nie przywłaszczali sobie dzieł i zapoczątkowywali nowe formy obecności;
bezinteresowności, abyśmy gasili każde pragnienie bogacenia się i gromadzenia;
solidarności, abyśmy stawali się wrażliwsi na ubogich i pracowali z nimi;
sprawiedliwości, abyśmy porzucili wszystkie formy wyzysku;
uczciwości, abyśmy używali dobra w sposób ubogi i braterski.
Panie, spraw, żebyśmy naszym życiem i zaangażowaniem,
oddali Tobie, poprzez ubogich,
wszystkie dobra, które od Ciebie otrzymaliśmy. Amen.